

Dones de Teatre

calendari 2004

Les Dones de Teatre, que presentem en aquest calendari, no són res més que una mostra molt genuïna del que han aportat a l'escena catalana des de la segona meitat del segle XIX. Dones de diversa condició social i procedència geogràfica, que es van identificar amb la realitat catalana. Amb antecedents artístics familiars o sense, vocacionals o no, es van abocar en tot moment a un ofici que, més enllà de la passió, van convertir en el seu instrument de treball. Carlota de Mena i Carme Parreño evoquen la irrupció lenta, però, ferma del teatre en llengua catalana en els escenaris del segle XIX. Maria Morera, Emília Baró, Maria Vila i Paquita Ferrándiz representen la consolidació d'un teatre català, renovat a partir del Modernisme, que ofereix –amb Frederic Soler i Àngel Guimerà– els autors més representatius de la primera meitat del segle XX. Margarida Xirgu es presenta amb l'afegit de la projecció indiscutible sobre el gran teatre espanyol del segle XX. A aquestes Dones de Teatre els devem la identificació d'amplis sectors del públic català amb autors, gèneres i textos, inseparables de la nostra memòria històrica. Una memòria que fóra incompleta, si no tinguéssim en compte també l'altra vessant popular de l'escena catalana, la d'aquelles Dones de Teatre –Elena Jordi, Raquel Meller, Bella Dorita, i Mary Santpere– que es van donar a conèixer preferentment per mitjà de les manifestacions i els gèneres propis del Paral·lel. Maria Tubau encarna un dels moments més ambiciosos de l'escena catalana dels anys seixanta: aquell que va voler convertir el teatre en una plataforma de regeneració cultural de la nostra societat. Dones de Teatre, Actrius, Artistes de l'escena, al vostre gust.

Dones de Teatre

Carlota de Mena (1845 - 1902)

Carme Parreño (1856 - 1923)

Maria Morera (1872 - 1954)

Emília Baró (1884 - 1964)

Elena Jordi (1882 - 1945)

Maria Vila (1897 - 1963)

Raquel Meller (1888 - 1962)

Margarida Xirgu (1888 - 1969)

Bella Dorita (1901 - 2001)

Mary Santpere (1913 - 1992)

Paquita Ferrándiz (1921 - 1996)

Maria Tubau (1941 - 2002)

GENER 2004

01 02 03 04

05 06 07 08 09 10 11

12 13 14 15 16 17 18

19 20 21 22 23 24 25

26 27 28 29 30 31

Carlota de Mena

Nascuda a Tortosa, amb Francesca Soler de Ros va ser l'actriu més important de l'escena catalana de la segona meitat del segle XIX. Filla de l'actriu Dolors Z. de Mena, als nou anys Carlota de Mena ja va actuar en la companyia de Julián Romea, i el 1866 va debutar en les sessions de La Gata del teatre Odeon. Allí va estrenar en qualitat de dama jove diverses *gatades* de Serafí Pitarra, i altres obres com *Un embolc de cordes*, de Josep M. Arnau, *Les relíquies d'una mare*, d'Antoni Ferrer i Codina, així com també va ser la protagonista de *Les eures del mas*, de Frederic Soler. A partir de 1872 es va incorporar com a primera actriu a la companyia d'Antoni Tutau, amb qui es va casar en segones núpcies i va formar la companyia Tutau-Mena. El 1879 va encarnar el personatge principal de *Gal·la Placídia*, d'Àngel Guimerà, quan l'obra es va estrenar al teatre Principal. Va interpretar també *La taverna* (1884), l'adaptació que Eduard Vidal i Valenciano i Rossend Arús van fer de *L'Assomoir*, d'Émile Zola; *Mal pare* (1886), de Josep Roca i Roca, i *El fill del rei* (1886), de Guimerà. Entre 1890 i 1892, Carlota de Mena i Antoni Tutau van encapçalar el grup de comedians del teatre Romea, que es va instal·lar al teatre Novetats, on van estrenar *La boja i L'ànima morta*, de Guimerà, i *La Dolors*, de Josep Feliu i Codina. Arran de l'èxit obtingut amb *La Dolors*, se'n van interessar altres empreses teatrals d'Espanya. Al costat de Carlota de Mena es van formar altres actrius com Dolors Delhom –la seva filla–, Adelina Sala, Concepció Llorente o Angelina Caparó. El 1893 va actuar al teatre Calvo-Vico, posteriorment anomenat Granvia, on va representar els primers textos barcelonins del jove modernista Ignasi Iglésias. El 1894 es va reincorporar al teatre Romea, representant *La dida*, *Les joies de la Roser* o *El ferrer de tall*, de Frederic Soler. La temporada següent, Carlota de Mena va tornar de nou amb el seu marit al teatre Novetats, i ja no se'n va moure fins a la mort d'Antoni Tutau, el 1898. El 20 de desembre de 1902, mentre representava a Manresa *Locura de amor*, de Manuel Tamayo y Baus, va morir d'un atac d'apoplexia.

FEBRER 2004

01

02 03 04 05 06 07 08

09 10 11 12 13 14 15

16 17 18 19 20 21 22

23 24 25 26 27 28 29

Carme Parreño

Filla d'un comandant d'artilleria, va nèixer a Saragossa, però va anar a viure a Barcelona a l'edat de quatre anys. El 1874 va debutar en un grup d'aficionats de Sant Gervasi amb *Flor de un dia*, de Francesc Camprodon. Als vint anys va ser contractada per fer de dama jove en la companyia de Lluís Muns, i va debutar a Sitges amb *El ferrer de tall*. El 1880 es va incorporar amb el seu primer marit, Josep Molas i Pi, a la companyia del teatre Romea, que dirigia Iscle Soler, formada per Mercè Abella, Caterina Mirambell, Concepció Pallardó, Lleó Fontova i Ermengol Goula, entre altres. Al teatre del carrer de l'Hospital, hi va treballar durant deu anys, i hi va estrenar obres de Frederic Soler com *El dir de la gent* (1880), *Cèrcol de foc* (1881), *Batalla de reines* (1886) i *El lliri d'aigua* (1886); de Frederic Soler i Manuel Matas *El llibre de l'honor* (1883); de Joan Molas i Casas *La ratlla dreta* (1885); de Josep Feliu i Codina *El mas perdut* (1881), o d'Àngel Guimerà *Rei i monjo* (1889). Vídua de Josep Molas, es va tornar a casar amb l'escriptor Antoni Ferrer i Codina. El 1890 va unir-se al grup d'intèrprets que va abandonar temporalment el teatre Romea per traslladar-se al teatre Novetats. Posteriorment, va retornar al teatre Romea, on va treballar fins pràcticament el final de la seva vida. Pel que sabem, la figura escultural de Carme Parreño s'adeia molt a determinats papers que se li confiaven. Declamava de forma clara i correcta, i representava els personatges amb una gran senzillesa. Carme Parreño va ser la primera actriu que va representar a Catalunya el personatge de Marta de *Terra baixa*, de Guimerà, quan la companyia de Teodor Bonaplata la va estrenar a Tortosa el 1897. També va fer el paper de Teresa, la protagonista d' *El nuvi* (1898), de Josep Feliu i Codina.

MARÇ 2004

01 02 03 04 05 06 07

08 09 10 11 12 13 14

15 16 17 18 19 20 21

22 23 24 25 26 27 28

29 30 31

Maria Morera

Filla de l'actor Josep Morera, Maria va compartir amb dues germanes i un germà l'art de la interpretació teatral. A l'edat de deu anys ja va actuar a la companyia Tutau-Mena. Cinc anys després va entrar com a dama jove a la companyia de Manuel Giménez. Com d'altres intèrprets de l'època, va treballar durant vuit anys a la companyia d'Enric Borràs, on va interpretar distints papers del repertori del teatre espanyol, com també va fer amb la companyia de María Guerrero. Maria Morera va aconseguir èxits de renom amb alguns dels textos i dels autors més representatius del teatre català com ara *Els vells* i *La senyora Marieta*, d'Ignasi Iglésias; *El místic*, de Santiago Rusiñol. O *La santa espina* i *La reina vella*, d'Àngel Guimerà, en què a l'edat de trenta-sis anys va interpretar el paper protagonista, de vuitanta. El 1919 va estrenar *Dijous Sant*, de Josep Maria de Sagarra, que anys després va escriure expressament per a ella un dels seus grans èxits, *La corona d'espines*, estrenada al teatre Novetats el 1930. Com a actriu de caràcter va formar part també de la companyia de Maria Vila i Pius Daví, establerta al teatre Romea entre 1928 i 1933. El 1928 va ser distingida pel govern francès amb les palmes acadèmiques. El 1931 el govern espanyol li va atorgar la Medalla del Treball. En morir, Josep M. de Sagarra va dir d'ella: *Yo admiraba y constataba a cada momento en aquella actriz dos cosas que no creo que nadie haya profesado tanto como ella: el amor y el respeto a su profesión. Doña María adoraba en forma tan viva lo que esencialmente era el teatro, que el teatro le dió por añadidura lo que sólo concede a sus grandes elegidos: una personalísima gracia para convertir el plomo en oro, y el vidrio en diamante. Porque una frase cualquiera, o un suspiro cualquiera, que en los registros naturales de una actriz corriente no se separan de lo inocuo o de lo mediocre, puestos en las facultades de doña María se trocaban en fulminante materia, y producían, sin saber por qué, un gran chispazo o un gran escalofrío.* (Doña María Morera, "Destino", núm. 870, 10-IV-1954).

ABRIL 2004

01 02 03 04
05 06 07 08 09 10 11
12 13 14 15 16 17 18
19 20 21 22 23 24 25
26 27 28 29 30

Emília Baró

Emília Baró, que tenia una germana –Antònia– dedicada també al teatre, va començar a fer-ne a dotze anys. El 1904 es va incorporar a la companyia d'Enric Borràs. Va col·laborar també amb dos dels grans directors de les primeres dècades del segle XX: Adrià Gual i Enric Giménez. Així, va representar petits papers en els muntatges que el Teatre Íntim va fer d'*Interior*, de Maurice Maeterlinck, i *Blancaflor*, de Gual, el 1899. Posteriorment, va participar en obres tan rellevants com *El barber de Sevilla*, de Beaumarchais, que va ser adaptada pel seu marit, Carles Capdevila; *Prometeu encadenat*, d'Èsquil; *L'avar*, de Molière o *Els teixidors de Silèsia*, de Gerhart Hauptmann. Va interpretar el paper de Maria de *La santa espina* (1907), de Guimerà, que es va representar en un dels Espectacles - Audicions Graner. Es va convertir també en la primera actriu del Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans (1912-1913), on va protagonitzar amb Jaume Borràs *Nausica*, de Joan Maragall, així com el personatge de Niceta a *Sainet trist*, de Guimerà. El 1917 va aconseguir un gran èxit fent de Tomaseta a *L'auca del senyor Esteve*, de Rusiñol, que es va estrenar al teatre Victòria. Actriu de caràcter –igual que Maria Morera–, va actuar en les principals companyies de l'escena catalana de preguerra. Després de la Guerra Civil, encara va participar en la represa del teatre català amb noves obres de Sagarra com *L'hereu i la forastera* (1948), *Les vinyes del Priorat* (1950), *L'alcova vermella* (1952) o *L'amor viu a dispesa* (1952), al costat de joves intèrprets com Paquita Ferràndiz o Núria Espert. El 1960 va intervenir també en l'adaptació que Sagarra va fer de *L'avare*, de Molière, titulada *El senyor Perramon*, i protagonitzada per Joan Capri en el desaparegut teatre Candilejas. En les seves memòries –*De aire y fuego* (2002)–, Núria Espert, considera Emília Baró una de les seves mestres, i la veu *como una soberbia secundaria del cine americano, muy al estilo de Thelma Ritter. Muy buena en lo dramático y muy buena en lo cómico, con un sentido del humor brutal: "colocaba" sus réplicas como nadie.*

MAIG 2004

01 02

03 04 05 06 07 08 09

10 11 12 13 14 15 16

17 18 19 20 21 22 23

24 25 26 27 28 29 30

31

Elena Jordi

Nascuda a Berga amb el nom de Montserrat Casas Baqué, es va establir a Barcelona el 1906. Els escriptors Ramon Vinyes, Pere Prat Gaballí i Ramon Tor van introduir-la en els ambients artístics de Barcelona. Entre 1908 i 1914 Elena Jordi es va incorporar a les companyies de Margarida Xirgu-Enric Giménez i de Josep Santpere, i va participar en la desclosa del teatre de boulevard i del vodevil en els escenaris barcelonins amb obres com *El bon rei Dagobert*, d'André Rivoire; *L'educació de príncep*, de Maurice Donnay; *Porten res de pago?*, de Hennequin i Veber; *Cuida't d'Amèlia*, de Georges Feydeau; o *La dona nua*, d'Henri Bataille. A partir de la temporada 1914-1915 i fins a 1918, Elena Jordi va constituir la seva pròpia companyia de vodevil, que temporalment va compartir amb els actors Ferran Bozzo i Alexandre Nolla; entre altres, va estrenar *Falten cinc minuts*, de Paul Gavault-Georges Berr; *La Pitets se'ns ha casat*, de Hennequin; *El senyor Josep enganya la dona* i *La dona del senyor Josep enganya l'home*, de Jordi de Peracamps, pseudònim de Santiago Rusiñol, de qui Elena Jordi també va estrenar *El pobre viudo* i *El triomf de la carn*. El 1918 Elena Jordi es va dedicar als treballs de construcció de l'edifici que havia de ser el seu teatre –on avui es troba el Palau del Cinema barceloní–, que finalment no va tirar endavant. *La prisionera*, de Bourdet, va ser la darrera obra que Elena Jordi va representar públicament al teatre Goya, el 1929. Segons explica Sebastià Gasch a *El Molino* (1972), l'art d'Elena Jordi es basava en el següent: *La intención recargada, la sensualidad procaz, y fina a la vez, el desparpajo burlón, todo ello matizado y sutil, los ponía Elena Jordi al servicio de unos vodeviles importados directamente de París y adaptados a un público más tosco. La Jordi superaba la ordinarietà de aquellas obras, su vulgaridad y obscenidad, por medio de una gran habilidad en la insinuación, con una innegable maestría para mimar las palabras escabrosas. Sus deshabillés se hicieron legendarios, y nadie le igualaba en la gracia con que cruzaba las piernas, con que se tendía en una chaise longue.*

JUNY 2004

01 02 03 04 05 06
07 08 09 10 11 12 13
14 15 16 17 18 19 20
21 22 23 24 25 26 27
28 29 30

Maria Vila

Néta i filla d'actors, va començar a actuar de molt jove, i des de 1914, en què va morir la seva mare, Maria Panadès, la va substituir en els primers papers. El 1917 es va incorporar a la companyia d'Enric Borràs, que actuava al teatre Novetats, on va conèixer el seu marit, Pius Daví, representant *Mireia*, de Frederic Mistral, en una traducció d'Ambrosi Carrion. Abans de formar companyia pròpia, el matrimoni va estrenar *Fidelitat* (1924), de Sagarra. A partir de 1925 es van constituir com a companyia pròpia amb obres com *La dona verge*, de Manuel Fontdevila o *La bruixa blava*, de Juli Vallmitjana. Entre 1927 i 1933 va actuar al teatre Romea amb textos catalans com *Un milionari del Putxet* (1927), de Gaston A. Màntua, *La sorpresa d'Eva* (1930), de J. Millàs-Raurell, *Un pare de família* (1932), de Carles Soldevila, o els grans èxits de *L'hostal de la Glòria* (1931) i *El cafè de la Marina* (1933), de Sagarra. Cal destacar també les adaptacions i traduccions que van donar a conèixer del teatre estranger contemporani: *El procés de Mary Dugan* (1929), de Bayard Weiller, *El carrer* (1930), d'Elmer Rice, o *Els criminals* (1931), de Ferdinand Bruckner. Durant la guerra, en el marc del Teatre Català de la Comèdia, va estrenar *El casament de la Xela* (1938), de Xavier Benguerel, i *La fam* (1938), de Joan Oliver, entre altres. Després de la Guerra Civil i fins a 1945, va actuar en companyies espanyoles, com la d'Enrique Rambal. El 1946, amb la represa del teatre català, Maria Vila es va reincorporar als escenaris catalans amb el repertori de preguerra i nous títols d'autors de postguerra. L'últim gran moment de la seva carrera, va assolir-lo amb el paper d'Isabel de *La ferida lluminosa* (1954), de Sagarra, que es va representar sense interrupció al llarg d'un any. El 1960, amb motiu de la concessió de la Medalla del Treball, va rebre un sentit homenatge de la professió, i va protagonitzar per darrera vegada *L'Hostal de la Glòria* amb la parella formada per Paquita Ferrándiz i Pere Gil, en els papers de Roser i Andreu, respectivament.

JULIOL 2004

01 02 03 04
05 06 07 08 09 10 11
12 13 14 15 16 17 18
19 20 21 22 23 24 25
26 27 28 29 30 31

Raquel Meller

Nascuda a Tarassona (Saragossa) amb el nom de Francisca Marqués López, va anar a viure de petita amb els seus pares al barri del Poble Sec de Barcelona. A partir de 1907 va començar a actuar en els locals de nit de la ciutat, situats en la zona del Paral·lel, i el 1911 va debutar al teatre Arnau amb gran èxit amb un repertori format, entre altres, per "El firulí", "La más linda" o "El ven y ven". Cap a 1914 va col·laborar amb Fernando Periquet i Enric Granados en la recuperació de la *tonadilla*. El 1919 es va presentar a l'Olímpia, de París, amb *Revue des souhaits*, amb cançons com "El relicario", "Mala entraña" o "Tus besos". Aviat va ser coneguda internacionalment: el 1924 Henri Roussell la va dirigir en la versió muda de *Violetas imperiales*. El 1926 va fer una gira pels Estats Units, i Charles Chaplin, que va ser testimoni presencial de l'èxit de Raquel Meller als Estats Units, va utilitzar la cançó "La violetera" com a il·lustració musical de *Citylights* (1931). Va participar en el rodatge de les primeres cintes parlants que va fer la Fox pel sistema Novietone, i va gravar quatre de les cançons més cèlebres del seu repertori – "La mujer del torero", "Flor del mal", "Tarde de corpus" i "El noi de la mare". El 1927 va estrenar a Madrid *La venenosa*, l'última pel·lícula muda que va rodar, basada en la novel·la del mateix títol de José María Carretero, dirigida per Roger Lion. Als anys trenta va intervenir en diverses revistes de grans espectacles que es van representar a París, va protagonitzar la versió sonora de *Violetas imperiales* (1932) i va estrenar al teatre Sarah Bernhardt *Une jeune fille espagnole* (1932), una comèdia dramàtica de Maurice Rostand. El 1939, Raquel Meller es va establir definitivament a Barcelona on, fins a la seva mort, va col·laborar en diferents espectacles: *La violetera* (1941), que Joaquim Gasa va muntar al Teatre Còmic, o *Lucas de Viena* (1948) i *Las campanas de Viena* (1956), organitzats per la companyia dels Vienesos.

AGOST 2004

01

02 03 04 05 06 07 08

09 10 11 12 13 14 15

16 17 18 19 20 21 22

23 24 25 26 27 28 29

30 31

Margarida Xirgu

Nascuda a Molins de Rei, es va traslladar a Barcelona el 1896. A dotze anys ja actuava en diferents grups de teatre d'aficionats. El 1906, en què va interpretar *Teresa Raquin*, d'Émile Zola, al Cercle de Propietaris de Gràcia, va debutar com a professional al teatre Romea. A partir d'aleshores, Margarida Xirgu es va convertir en un punt de referència del nou teatre català: va col·laborar amb el Teatre Íntim i va treballar amb la companyia d'Enric Giménez. Va estrenar obres d'autors catalans com *La barca nova*, d'Iglésias; *Els savis de Vilatrista*, de Rusiñol o *La reina jove*, de Guimerà, més d'altres textos estrangers de Giuseppe Giacosa, Gabriele D'Annunzio, W. M. Forster; Oscar Wilde, Hermann Sudermann, o Hugo von Hofmannsthal. El 1913 va emprendre una gira per terres sudamericanes, que va suposar el seu allunyament de l'escena catalana i la seva gradual i progressiva integració a l'escena espanyola. Fins a la proclamació de la II República Espanyola, Margarida Xirgu, sola o formant companyia amb Enric Borràs, va estrenar els autors més representatius del teatre espanyol com Benito Pérez Galdós o Jacinto Benavente, així com determinats textos del teatre estranger del moment, com *Santa Juana*, de Bernard Shaw o *La calle*, d'Elmer L. Rice. Als anys trenta, va extreure el seu interès per promoure el nou teatre espanyol, començant per Federico García Lorca, de qui ja havia estrenat altres textos durant la Dictadura de Primo de Rivera. Així va donar a conèixer obres de Rafael Alberti, Miguel de Unamuno, Ramón M. del Valle-Inclán, i Alejandro Casona. A causa de la Guerra Civil espanyola, el viatge iniciat a Cuba el gener de 1936 es va ampliar a d'altres països sudamericans, i això la va allunyar definitivament del seu país. A l'exili va estrenar autors estrangers com Luigi Pirandello, Jean Giraudoux, Albert Camus, o Tennessee Williams, i va representar textos de la tradició dramàtica universal i espanyola, sense obviar textos espanyols d'actualitat d'Albertí i Casona, o l'estrena pòstuma de *La casa de Bernarda Alba*, de García Lorca.

SETEMBRE 2004

01 02 03 04 05
06 07 08 09 10 11 12
13 14 15 16 17 18 19
20 21 22 23 24 25 26
27 28 29 30

Bella Dorita

María Yáñez García, nom de l'artista coneguda professionalment com a Bella Dorita, va nèixer a Cuevas de Almanzora (Almeria) el 1901. Als onze anys es va traslladar a Barcelona, i als disset va guanyar un concurs de bellesa al Royal Concert, on va iniciar la seva activitat artística. Aviat es va donar a conèixer en altres *music-halls* i cafès concerts de Barcelona com el Pompeia, el teatre Arnau o El Molino, popularitzant cançons com "La pulga", "El tren", "La vaselina" o "Fumando espero". La Bella Dorita, comparada sovint amb Mae West, va fer de la provocació, la picardia i el doble sentit la clau del seu èxit, segons explica Àngel Zúñiga a Barcelona y la noche (1948): *En las pausas, en las fisuras que deja entre palabra y palabra, en lo que sus manos dicen mientras su boca se frunce, saca la punta de la lengua, y sus ojos brillan, es en donde se halla la intención cargadísima de sus cuplés. Por un milagro de intuición, Dorita sonríe burlona de todo ello. Y tiene talento sobrado para cogerlo por la punta de los pelos y desarrollar un curso de desvergüenza escénica que sólo se aguanta por el humorismo, porque viene despojado de todo intento dramático o siquiera de que, por un solo momento, nos tomemos todo ese galimatías carnal en serio. No, el arte de Dorita consiste, precisamente, en reírse de todo, de los complejos eróticos, de los shocks nerviosos que se curan con duchas frías, del mismo Freud en persona si se hubiera atrevido a asomar las narices por aquí.* Als anys quaranta i cinquanta, Bella Dorita va consolidar la seva fama de preguerra en espectacles arrevistats amb artistes com Mary Santpere o Alady. Cansada de les intromissions constants de la censura, el 1966, mentre preparava amb Mary Santpere un espectacle carregat de nostàlgia titulat *Historias del Paralelo*, va decidir retirar-se, a seixanta-cinc anys. La Bella Dorita, amb el permís i el respecte deguts a Raquel Meller, Elena Jordi i Mary Santpere, va ser l'autèntica Reina del Paral·lel. El 1991 l'Ajuntament de Barcelona li va concedir la Medalla al Mèrit Artístic en la categoria d'argent.

OCTUBRE 2004

01 02 03
04 05 06 07 08 09 10
11 12 13 14 15 16 17
18 19 20 21 22 23 24
25 26 27 28 29 30 31

Mary Santpere

Filla dels actors Josep Santpere i Rosita Hernàez, va fer les seves primeres intervencions artístiques durant la Guerra Civil al costat del seu pare amb obres com *Mariano de la O* i *El Tenorio cantat*, i va participar també en la pel·lícula d'Ignasi F. Iquino, *Paquete, fotógrafo público número uno* (1937), amb Paco Martínez Soria. Entre 1939 i 1948, Mary Santpere va treballar en un nombre important de pel·lícules, com *Los Cuatro Robinsones* (1939), *Ni pobre ni rico* (1945) o *Botón de ancla* (1947). De 1947 a 1950, dirigida per Ignasi F. Iquino, Mary Santpere es va incorporar als elencs artístics dels teatres Talía i Borràs, on va representar comèdies lleugeres com *Las 7 mujeres de Adán* o *Para-Pachín*, al costat de Paco Martínez Soria o J. Sazatornil "Saza". Sense abandonar la seva activitat cinematogràfica –*Mis Cuplé* (1959), *Detective con faldas* (1961), *Bruja más que bruja* (1977), *El vicari d'Olot* (1980), *Patrimonio nacional* (1981)–, va continuar la seva intensa activitat en la revista musical fins a 1984. Amb l'empresari Joaquim Gasa, va aconseguir renovar el Paral·lel, tot enyorant el de preguerra, amb espectacles com *Te espero en el Cómic* (1950); *Esta noche no me acuesto* (1951), acompanyada pe artistes com Alady, Gema del Río, Carmen de Lirio o Antonio Amaya; *Arrivederci Roma* (1959); *De las Vegas a España* (1960), amb Nicole Blanchery i Alfredo Alaria. Amb *La Nena y yo* va formar companyia amb Gila i, posteriorment, va treballar amb Pedro Ruiz. El 1976, dirigida per Ventura Pons, va interpretar amb Joan Capri al teatre Romea el *Don Juan Tenorio*, que el mestre Josep M. Torrens havia musicat per al seu pare Josep Santpere, el 1935. També cal recordar la seva dedicació al món del circ, fent el paper d'August, entre 1970 i 1972. El 1984 Mary Santpere va actuar per darrera vegada a l'escenari del teatre Victòria, al costat de Franz Joham, un dels celebrats membres dels Vienesos. La mort del seu marit, el 1987, va mitigar la seva carrera polifacètica com a actriu i artista de teatre, cinema, ràdio i televisió. Va morir de sobte anant amb avió de Barcelona a Madrid.

NOVEMBRE 2004

01 02 03 04 05 06 07

08 09 10 11 12 13 14

15 16 17 18 19 20 21

22 23 24 25 26 27 28

29 30

Paquita Ferràndiz

Filla i neboda d'intèrprets, Paquita Ferràndiz va actuar per primer cop als onze anys al teatre Romea amb *La volta al món en patinet*, de Jordi Canigó; Josep M. de Sagarra li va escriure el paper de Maria dels Àngels de *Roser florit*, que es va estrenar al teatre Novetats, el 1935. Fins al final de la Guerra Civil, va treballar en la companyia de Maria Vila i Pius Daví en obres com *Brigada blava*, d'Enric Casanova, o *Barraques de Montjuïc*, de J. Gimeno Navarro. De 1939 i fins a 1946, Paquita Ferràndiz es va incorporar a diverses companyies de teatre espanyol com ara la de María Fernanda Ladrón de Guevara. La represa del teatre català va proporcionar a Paquita Ferràndiz la possibilitat d'estrenar amb Pau Garsaball obres de Sagarra com *L'hereu i la forastera* (1949), *Els comediantes* (1950), o *Les vinyes del Priorat* (1950), o *Bala perduda* (1951), de Lluís Elías, que es va representar de forma interrompuda durant vuit mesos. De 1952 a 1955, va ser la primera actriu de la companyia de teatre clàssic d'Alejandro Ulloa amb obres de Lope de Vega, Calderón de la Barca, Shakespeare o Zorrilla, que la van dur fins a Amèrica. El 1956, amb el seu marit, Pere Gil, va inaugurar el teatre Alexis amb *Camarada Cupido*, de Xavier Regàs. El 1960 va protagonitzar *Soparem a casa*, de Sagarra, i va obtenir el premi d'interpretació especial del Cicle de Teatre Llatí pel paper d'Antònia de *La dida*, de Frederic Soler. Entre 1962 i 1968 va intervenir en obres com *Joc de taula* (1962), d'Enric Ortenbach, o *Cara de plata* (1968), de Valle-Inclán, amb què es va inaugurar el teatre Moratín. Va participar també en l'anomenat Teatre Nacional de Barcelona (1968-1975) en muntatges com *Pedro de Urdemalas*, de Cervantes, *Los delfines* (1969), de Jaime Salom, o *La filla del mar* (1971), de Guimerà, que va dirigir Ricard Salvat. El 1982 va obtenir el premi de teatre Ciutat de Barcelona. El 1983 va protagonitzar amb Pau Garsaball un dels moments més emotius de la reposició d'*El cafè de la Marina*, de Sagarra. Per la seva dedicació i fidelitat a l'escena catalana, la Generalitat li va concedir la Creu de Sant Jordi.

DESEMBRE 2004

01 02 03 04 05
06 07 08 09 10 11 12
13 14 15 16 17 18 19
20 21 22 23 24 25 26
27 28 29 30 31

Maria Tubau

Al llarg dels anys seixanta el teatre independent va atreure la joventut més compromesa del moment, disposada a col·laborar en una aventura cultural, sense la qual el teatre català no hauria arribat a l'alt grau de reconeixement generalitzat de què gaudeix avui. De les instàncies creades pel teatre independent, cal destacar l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG), dirigida per Ricard Salvat amb el suport de Maria Aurèlia Capmany, el 1960. Per l'Escola van passar-hi joves aspirants a intèrprets, alguns dels quals es mouen de ple en l'àmbit del teatre professional actual. N'hi va haver, però, que la seva experiència artística va començar i acabar pròpiament amb la del teatre independent dels anys seixanta. És el cas de Maria Tubau, una de les muses de l'EADAG, la trajectòria de la qual es va estroncar per voluntat pròpia després de 1968. El 1958 va ingressar a l'Institut del Teatre, que va decidir abandonar per incorporar-se a l'Escola des del primer moment. Va col·laborar en la majoria dels muntatges de l'Escola i de la companyia del mateix nom. Amb Josep Montanyès i Adrià Gual va actuar en el primer muntatge de l'EADAG, *El desert dels dies*, de Maria Aurèlia Capmany. De les seves interpretacions destaquem: *Algú a l'altre cap de peça*, de Manuel de Pedrolo; *Veinte años de poesía española*; *El silencio de la vida*, de John Richardson; *Santa Juana*, de Bernard Shaw. Va ser també una de les intèrprets dels diferents muntatges sobre l'obra d'Espru, com *La pell de brau*, *Primera història d'Esther* –en el paper d'Esther que reproduceix la fotografia que publiquem–, *Antígona* i *Ronda de mort a Sinera*. El 1967, quatre anys després de l'*Antígona* espruana, va protagonitzar l'escrita per Josep M. Muñoz Pujol. També va participar a *Vent de garbí i una mica de por*, de Maria Aurèlia Capmany i *El adefesio*, de Rafael Alberti. Atesos els problemes econòmics de l'EADAG i les dificultats per professionalitzar-se en el món del teatre, Maria Tubau va abandonar l'activitat teatral per dedicar-se a l'ensenyament i a altres activitats professionals.

© Generalitat de Catalunya
Institut Català de la Dona

Redacció dels textos i selecció d'imatges: Enric Gallén i Anna Vázquez

Les imatges del calendari procedeixen del Fons fotogràfic de l'Institut del Teatre

Edita: Institut Català de la Dona
1a Edició: Barcelona, desembre 2003
Tiratge: 6.500 exemplars
Disseny: Mariona Garcia i Solé
Impressió: Arts Gràfiques Orient S.A.

Dipòsit legal: B-47.546/2003

Generalitat de Catalunya
Institut Català de la Dona

Viladomat 319, ent. 08029 Barcelona Tel. 93 495 16 00 Fax 93 321 61 11
icd.presidencia@gencat.net <http://www.gencat.net/icdona>